

Наталія Захарчук,
слухач магістерської програми,
Назарій Узун
слухач магістерської програми,
Тернопільський національний економічний університет

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ В СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ

В Україні, яка вважається одним із світових лідерів з виробництва та експорту агропродовольчої продукції, важливим є розуміння сутності та структурного наповнення агропромислового комплексу. Високі темпи науково-технічного прогресу, розроблення нових технологій і насичення ними усіх без винятку виробничих секторів національних економік розвинених країн зумовили появу не тільки нових способів виробництва традиційної продовольчої продукції, а й стали причиною розвитку суспільних потреб у сфері споживання продуктів харчування. Стійкість цих тенденцій, а також їх суттєвий вплив на структуру ресурсів і продуктів на світових ринках продовольства (де Україна позиціонує себе провідним гравцем) спонукає до переосмислення традиційного бачення сутності вітчизняного АПК, до здійснення глибоких перетворень у його структурі. Недостатньо розглядати розвиток АПК переважно в контексті завдань виробництва якісних продуктів харчування, потрібно ширше поглянути на перспективи його розвитку — враховуючи як нинішні можливості сільського господарства, так і суміжних галузей переробного виробництва (і не тільки харчової та легкої промисловості). На наш погляд, такі перспективи доцільно визначати, відштовхуючись від змін у технологічному забезпеченні сфери АПК, оскільки саме розвиток технологій виступає нині визначальним фактором розбудови господарських систем.

Безперечно, сільське господарство виступає основою агропромислового комплексу, продуцентом ресурсів для цілого ряду переробних галузей. Проте розуміння ролі сільського господарства у ресурсозабезпеченні національних економік різне в країнах пострадянського простору та в розвинутих країнах. На пострадянському просторі сільське господарство виступає передусім основою вирішення завдань продовольчої безпеки країни. За такого підходу агропромисловий комплекс розглядається як сукупність підгалузей сільського господарства та суміжних, що забезпечують його функціонування й переробку його продукції.

Загалом, розуміння АПК на пострадянському просторі є відносно усталеним, у визначеннях науковців на сьогодні не помічається впливу на його сутність факторів технологічних змін та пов'язаних з ними інновацій; сільське господарство все ще є сукупністю низькотехнологічних виробництв, що мають слабкий зв'язок з промисловістю. За такого підходу унеможлиблюється досягнення прогресу у вирішенні проблем управління розвитком АПК. Дискусії здебільшого стосуються класифікації підгалузей сільського господарства та визначення кількості галузей, що їх обслуговують. Відповідно, і увага акцентується на тому, як краще об'єднати ці галузі, оптимізуючи тим самим витрати на переміщення ресурсів в межах технологічних ланцюжків. Водночас, розвиток АПК має йти не тільки за критеріями зменшення логістичних витрат, а насамперед — питомих транзакційних витрат. Тому така велика увага приділяється вертикально інтегрованим структурам АПК.

Не применшуючи значення цих факторів, навпаки, дотримуючись концепції інтегрування за принципами мережевої взаємодії як основи мінімізації витрат і нарощування ресурсного та ринкового потенціалів учасників, видається правомірним висловити гіпотезу, що розбудова вітчизняного АПК має здійснюватися на принципово інших засадах, які потребують зміни парадигми відносин між сільським господарством і галузями, які його забезпечують і обслуговують з урахуванням сучасних тенденцій технологічних змін. Обґрунтування правомірності даної гіпотези відштовхується від очевидності твердження, що в АПК високотехнологічні галузі (машинобудування, хімічна промисловість тощо) обслуговують низькотехнологічну галузь — сільське господарство, яке саме по собі є збитковим та неефективним. І це спричиняє низьку ефективність функціонування усього агропромислового комплексу.

Отже, каменем спотикання виступає технологічний фактор, який по-різному проявляється для різних структурних елементів АПК. Технологічна специфіка сільського господарства, яке базується на основі законів природи, криється у незмінності принципів застосування основних технологій, які використовуються для виробництва продукції. Водночас, загальний науково-технічний прогрес більше відображається на ресурсозабезпечуючих і переробних галузях, які внаслідок еволюції технологічних

укладів отримують новий економічний потенціал. Через це існує невідповідність між зміною технологічних укладів у сільському господарстві та інших галузях.

Практика свідчить про відсутність чіткого розмежування технологічних укладів у сільському господарстві — як в часовому, так і структурному контексті. Через особливості розвитку сільськогосподарського виробництва та специфіку формування й кон'юнктури агропродовольчого ринку сільському господарству властива багатокладність з переважанням певного технологічного укладу на тій чи іншій довгій хвилі. І межа технологічної еволюції сільського господарства визначається економічною доцільністю, яка проявляється спадною віддачею інвестицій, вкладених у нові агротехнології. Сповільнення дії технологічного фактору також пов'язано з особливостями випередження зростання пропозиції над попитом на аграрних ринках, де доволі частими є кризи перевиробництва.

Теза багатокладності сільського господарства підтверджується наявністю в його складі корпоративного та індивідуального секторів, які мають різний доступ та можливості використання технологічних ресурсів. Зокрема в корпоративному секторі доступ та використання нової техніки та нових агротехнологій поліпшується завдяки організаційній формі ведення бізнесу.

Таким чином, розвиток корпоративного сектору сприяє підвищенню рівня технологічності сільськогосподарського виробництва. В свою чергу, це забезпечує зростання обсягів сільськогосподарської продукції, яка формуватиме її пропозицію на ринку.

Відсутність інтеграції сільськогосподарського виробництва з високотехнологічними підприємствами в напрямку створення високотехнологічної продукції породжує в Україні дисбаланс, оскільки нинішня роль сільського господарства в Україні не дає йому змогу ефективно на ринкових засадах забезпечити як мінімум роботу, а як максимум зростання галузей, які його обслуговують через спотворення ринкового механізму його функціонування.

Таким чином, в Україні для забезпечення розвитку підприємств агропромислового сектору необхідно розробити як державну стратегію, так і стратегії співпраці підприємств різних галузей АПК (високотехнологічні з сільським господарством).

Список використаних джерел

1. Канавцев С. В. Сутність, проблеми та шляхи вдосконалення державного регулювання аграрного сектору України. Вісник аграрної науки, 2016. №9.
2. Кирилов Ю. Є. Розвиток аграрного сектору економіки в умовах глобалізації. Економіка АПК. - 2016. №5. С. 23-26.